

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş tarihi:22.11.2025

Kabul tarihi:28.12.2025

Yayın Tarihi:31.12. 2025

Doi:10.5281/zenodo.18076739

Cilt/Sayı:3/2

Yayın dönemi: Kış

Sayfa: 133-141

Atıf: Ocak, N. (2025). Ev Emeği ve Görünmez İşçilik Bağlamında Tahsin Yücel'in *Kumru ile Kumru* Romanının Değerlendirilmesi. *Disiplinlerarası Dil ve Kültür Çalışmaları*, 3(2), 133-141.

Ev Emeği ve Görünmez İşçilik Bağlamında Tahsin Yücel'in *Kumru ile Kumru* Romanının Değerlendirilmesi

Neslihan OCAK

Doktora Öğr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, tezcanneslihan@gmail.com

ORCID: 0009-0008-4080-101X

ÖZET

Bu çalışma, erkek/kadın hiyerarşisinin dışında, kadın öznesinin hemcinsleriyle kurduğu hegemonik ilişkinin sınır ve alanlarına odaklanmaktadır. Bu odaklanma, feminist kuram çerçevesinde toplumsal cinsiyet kodları özelinde gerçekleştirilmektedir. Çalışma, ev, aile ve kadın kavramları üzerinden sosyolojik kodların feminist perspektif göz önüne alınarak açıklanma çabasının bir sonucudur. Tahsin Yücel'in "Kumru ile Kumru" adlı eserinden hareketle özne, iktidar, kimlik bağlamında sosyal statüler ve çevre kurguları incelenmiştir. Temizlik işçisi olarak çalışan Kumru ile temizliğe gittiği orta sınıf kadınların ilişkilerini belirleyen ve farklılıkları açığa çıkaran nedenler romandaki ilişkilerden hareketle ele alınmıştır. Kadınlık kurguları, erkek/kadın ikilemini oluşturduğu gibi kendisini diğeri üzerinden tanımlamakta ve söylem pratikleri üretmektedir. Dolayısıyla ortaya çıkan farklılık iktidar odaklarını işaret etmektedir. İktidar, çevrenin konumlanışına göre yeni söylem pratiklerine dönüşmektedir. Ev işi ve el emeği ürünlerinin görünmezliği bu pratiklerin iktidar kurgularında gizlenmektedir. Sonuç olarak, romandaki Kumru karakterinden yola çıkarak iktidar odakları ve Kumru'nun var olma, kendini gerçekleştirme süreci değerlendirilmiştir. İşçi sınıfının ve orta sınıfın sınırlarında gezinen Kumru'nun iktidar söylemlerini aşamaması ve durumu anlamlandıramaması roman boyunca işlenmiştir. Bu sınırları oluşturan hiyerarşik ilişkiler incelenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kadın, Hiyerarşi, Kimlik, Ev işi, İktidar.

An Evaluation of Tahsin Yücel's *Kumru ile Kumru* in the Context of Domestic Labor and Invisible Work

ABSTRACT

This study focuses on the boundaries and domains of the hegemonic relationship that the female subject establishes with her peers, outside the male/female hierarchy. This focus is carried out within the framework of feminist theory, specifically through social gender codes. The study is the result of an effort to explain sociological codes through the concepts of home, family, and woman, taking a feminist perspective into account. Based on Tahsin Yücel's work *Kumru ile Kumru*, social statuses and constructions of environment are examined in the context of subject, power, and identity. The reasons that determine the relationships between Kumru, who works as a cleaning worker, and the middle-class women whose houses she cleans, and that reveal their differences, are addressed through the relationships presented in the novel. Constructions of femininity, while forming the male/female dichotomy, define themselves through the Other and produce discursive practices. Therefore, the emerging difference points to centers of power. Power is transformed into new discursive practices according to the positioning of the environment. The invisibility of domestic labor and products of manual labor is concealed within the power constructions of these practices. In conclusion, based on the character of Kumru in the novel, centers of power and Kumru's process of existence and self-realization are evaluated. Kumru's inability to overcome power discourses and to make sense of her situation, while moving along the boundaries of the working class and the middle class, is addressed throughout the novel. The hierarchical relations that constitute these boundaries are examined.

Keywords: Woman, Hierarchy, Identity, Domestic Labor, Power.

GİRİŞ

Kadın, toplum pratiklerinde genellikle ikincil bir konumda değerlendirilmiştir. İktidar, güç kavramı çerçevesinde kendisini gerçekleştirirken farklı seçenekleri ötekileştirerek görünürlüğünü arttırmıştır. Böylelikle toplumsal cinsiyet eşitsizliği, iktidar odakları ve idealleri bağlamında kendi yapısını kurmuştur.

Kadının ikincil bir konuma yerleştirilmesi tarihsel süreç boyunca yaşanmış bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kùltürler arası farklılıklara ve toplumsal yaşamda gerçekleşen dinamiklere bakıldığında dahi kadının ötekileştirilmesi, erkek cinsine nazaran baskıcı dinamiklerin odağına yerleşmesi söz konusu olmaktadır. Toplumlar, bu süreci yaşam dinamiklerinde, kùltür aktarımlarında, edebî eserlerde farkında olarak ya da farkında olmaksızın yeniden üretmektedirler.

İktidar, sarmal bir yapılanma ile kendi gerçekliklerini yeniden ve katmanlara ayırarak kurgulamaktadır. Kurgu, kadın ve çocukları ötekileştirirken kendi içerisinde hiyerarşik bir yapılanmaya da yol açmaktadır. Güçlü, uyumlu, titiz, sevecen gibi sıfatlar kadınlık kurgularının sistematik oluşumunu gözler önüne sermektedir. Kadın dünyasında gerçekleşen bu yapılanma, kùltürel konum, maddi imkânlar vb. durumlarla güç odaklarını oluşturmaktadır.

Makalede, Tahsin Yücel'in Kumru ile Kumru adlı eserinden hareketle aile içerisinde toplumsal cinsiyet rollerinin Kumru karakteri üzerinden nasıl tanımlandığına ve ücretli ev emeğinin kadınlar arasında kurulan ilişkiyi nasıl dönüştürdüğüne değinilecektir. Toplumsal cinsiyet yazını, erkek ve kadın olgularının toplumsal kodlamalarına odaklanırken kadınlar arasında oluşan hiyerarşik yapıya yeterince değinmemektedir. Bu bakımdan kadınlar arasında oluşan otoriter yapının kodları belirginleşmemektedir. Makale, kadın işverenlerin, işçi ile kurduğu bağlamlara odaklanarak kodların çözümlenmesine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Buradan hareketle makalenin birinci kısmında feminizm ve toplumsal cinsiyet okumalarının tarihsel süreci ve bugünün kodlarını doğru anlayabilmek adına teorik çerçeve çizilecektir. Ardından ikinci ve üçüncü bölümlerde kadın emeğinin söz konusu eserlerdeki görünüşleri ve kadınlık kurgularının nasıl ortaya çıkarıldığı incelenecektir.

Kadının Ev İçi Emeğinin Görünmez Kılınışı

Türk toplumlarında, ev işlerinin kadınlar tarafından yapılması yaygın bir kùltür olarak karşımıza çıkmaktadır (Karakaya, 79). Bu kùltür kodları, tarihsel süreç içerisinde toplum yapısının patriarkal/ataerki tarafından yeniden üretilmesi sebebiyle süregelmektedir. Kadın, biyolojik farklılıklar, fiziksel güç ve erkek hegemonyası üçgeninde konumlandırılmış bir özne olarak ifade edilmektedir. Kadın öznesi etrafında çizilen sınırlar, değişen toplum dinamikleri ile yeniden belirlenmektedir ve üretilmektedir (Yazgan, 189-190). Kadın, toplum denklemine ev içi emeğinin görünmediği ve aile ile kopmaz bağları olan bir varlık olarak ifade edilebilmektedir. Sosyal yapıda fark edilen ve roman boyunca değerlendirilen kadınlık kurguları feminist mücadele ile birleştirilerek ifade edilmeye çalışılacaktır.

Neoklasik yaklaşımda kadın, erkeklere nazaran aldığı düşük eğitim ve doğurganlık özelliği sebebiyle çalışma hayatında yer edinememektedir. Bu yaklaşım, işgücü piyasalarını birincil ve ikincil olarak gruplandırmaktadır. Birincil piyasalar, maddi karşılığı yüksek işleri kapsarken ikincil piyasalar, bilgiye dayanmayan ve böylelikle değer üretiminde alt katmanlarda yer alan işleri kapsamaktadır (Dedeoğlu, 139). Erkeklerin aldıkları eğitim yüksek ücretli işlerde istihdamını sağlarken kadınların çocuk bakımı ve düzenin devamı için evle ilişkilendirilmeleri söz konusu olmaktadır. Bu düzende kadın, iş hayatında yer edinebilmesine rağmen öncesinde üstlendiği görev ve sorumluluklardan feragat edememektedir.

Marksist yaklaşımda ise kadının ötekileştirilmesi, mülkiyete dayandırılmaktadır (Erdoğan, 46). Erkeklerin varis yoluyla mülkiyetlerini kendi çocuklarına bırakma arzusu kadınların bedenlerinin ve cinsiyetlerinin denetlenmesini gerekli kılmaktadır. Denetim, hiyerarşik bir yapının anahtarı olan bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Denetçinin hükümler olduğu bu sistemde denetlenen baskı altında bulunmaktadır. Buradan hareketle sistemin, kadına soyun devamlılığı görevini vermesiyle erkeğe dışa dönüklük ve sosyal hayatta var olma özelliklerini kazandırmaktadır, demek mümkündür. Erkek, evin geçimini sağlamak adına dış dünya ile etkileşimde bulunurken kadın, çocukların bakımının yanı sıra ev işleri ile de meşgul olmaktadır. Marksist sistemde, ev işlerine harcanan emeğin, sistematik bir karşılığı bulunmamaktadır. İşçi, emeğinin karşılığı olarak çıkardığı ürünü maddi bir değerle değiştirmektedir fakat ev kadını, yaptığı işleri bir başka “değer” ile mübadele edememektedir. Bu da ev içi emeğini görünmez kılmaktadır. Neo Marksist yaklaşıma göre, ev işleri kullanım değeri üretmekte ve değişim değerine dönüştürülemez. Bunun yegâne sebebi mülkiyet değil, kadınların mahrem bir alanda erkek hegemonyası ile sınırlandırılmış olmalarıdır.

Feminist yaklaşım, bu olguyu özel alan/kamusal alan ile ifade etmektedir. Özel alan, kadınların, kamusal alan ise erkeklerin alanı olarak ifade edilmektedir (Erdoğan, 35-59). Özel alan, ailenin mahremiyetinin korunduğu bir kale olarak görülmektedir. Biyolojik olarak doğurganlık özelliğine sahip olan kadın, çocuğunu içeride ve dışarıda beslemek ve düzenini oluşturmakla görevli tutulmuştur. Erkek ise kadını ve çocuğu oluşabilecek tehlikelere karşı koruyan bir varlık olarak sosyal yaşamın ortasında bulunmuştur. Bu bakımdan özel alan kadının biyolojik güç/güçsüzlük dengesi ile oluşturulmuştur, demek mümkündür (İnce 2015, 137). Bu alanda kadın, evi çekip çevirerek aile üyelerinin bir arada yaşamasını sağlayan bütünleştirici bir unsur olarak algılanmaktadır. Geleneksel Türk toplum yapısında da aynı bakış açısı hâkimdir. Kadın, becerikli, hamarat, on parmağında on marifet bir kişi olarak tanımlanmakta ve bu özellikler yüceltilmektedir. Nitelikleri bakımından üstün olan kadın, iyi bir yuvanın habercisidir. Buradan hareketle ailenin temelinde kadın figürünü görmekte ve kadının ev ile ilişkilendirildiğine tanık olmaktadır. Kadının bu özverisine rağmen evde son sözü söyleme hakkı ise her zaman erkeğe aittir (Günindi Ersöz, 174).

Ev, kadının sınırlı özgürlük alanı olarak tanımlanabilmektedir. Her ne kadar evin reisi erkek olsa da kadın, derleyen vasfıyla eve dair düzene karar verebilmektedir. Bu da kadına sınırlı da olsa bir özgürlük alanı açmaktadır. Evin eşyasına, eşyanın kullanım biçimine, yemeğin yapılışına ve sunuşuna genel olarak kadınlar karar vermektedirler. Kadınların özel alanın sorumluluklarını yüklenmesiyle beraber mahremiyet alanının da taşıyıcısı olmaları söz konusudur. Düzenli bir ailenin kurulması kamusal alanda erkeği de yücelten bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla kadın, erkek hiyerarşisi tarafından yeniden tanımlanmakta ve denetlenmektedir.

Ev işlerinin kadının sorumluluğuna devredilmesi geleneksel bir aktarım olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar, erkek çocuğunun sosyal açıdan gelişmesini sağlamak adına, onu, özverili bir biçimde yetiştirirken kız çocuklarına genel olarak ev düzeni ve bakımı üzerine de eğitim vermektedirler. Böylelikle ev işleri, geleneksel toplum düzeninde sorgusuz kabul görmüş bir düşünce sistemine oturtulmuştur. Bu da “kadın işi” ve “erkek işi” olarak toplumsal bir ayrıma yol açmaktadır. Kadın işi olarak nitelendirilen işler genellikle kadının ev ile kurduğu bağın sorumluluklarının doğurduğu bir sonuçtur. Kısacası ev işleri, her kadının üstlenmesi gereken sorumluluklar olarak algılanmaktadır. Ayrıca kadın, kendi aile huzurunu korumak adına ev işlerini “sevgi” temelli gerçekleştirmektedir (Bora 2010, 10).

Edebî metinler, erkek ve kadın kurgularını yeniden işleyerek ve dönüştürerek okuruna sunmaktadır. Eserlerde gerçek hayatın doğal akışına yer verilmesi, yazının dönemsel bilgilerini günümüze aktarırken toplumsal normları da göz önüne sermektedir. Olay örgüsünün hayatın dinamiklerinden esinlenilerek oluşturulduğu roman kurgularında, topluma ayna tutmaya çalışan yazar, ters okumalarla dönem eleştirisini de eserinde barındırmaktadır. *Kumru ile Kumru* adlı eserde, toplumun sosyolojik yapısı olay

örgüsüyle birleştirilirken orta sınıf ve alt sınıf kadınlarının sınır ve algılarına da değinmektedir. Toplumsal cinsiyet okumalarını erkek-kadın kıskacından kurtararak kadın-kadın hiyerarşisine yönelten yazar, emeğin görünmez kılınışını ortaya koymaktadır.

Aile, Koca ve Kader Üçgeninde Bir Kadın: Kumru

Tahsin Yücel'in *Kumru ile Kumru* adlı romanı ilk defa 2005 yılında Can Yayınları tarafından basılmıştır (Doğanay, 52). Modern dünyanın ürettiği tüketim kültürü içerisinde toplum dinamiklerini inceleyen eser, kadının birey olarak kendisine yer edinme çabalarına da dikkat çekmektedir. Yayınlandığı tarihten itibaren eser hakkında yapılan incelemeler, tüketim kültürü üzerine ya da Kumru'nun Gustave Flaubert'in *Madame Bovary* isimli eserindeki karakterle bütünleşmiş bovarizm incelemelerine dayanmaktadır. Metnin ters okumasında açığa çıkan toplumsal cinsiyet örüntülerine ve bu bağlamda kadın-kadın ilişkilerinden doğan hiyerarşiye değinen çalışmalar bulunmamaktadır. Bu bakımdan çalışmada, kadın emeğinin görünmezliğine değinirken sınıfsal kodlamaların kurduğu yapı da incelenmeye çalışılacaktır.

Romanın *Kumru ile Kumru* adlı başlığını incelediğimizde aynı isme sahip iki öznenen bahsedildiği izlenimini almaktayız. Yazar, romanın ilk sayfalarında okurun yaşadığı ikilemi aydınlatırken Kumru'nun içerisinde yaşadığı varlık sorgusunun roman boyunca neden devam ettiği bilgisini de okura sunmaktadır.

Kumru doğmadan üç ay önce vefat eden kız kardeşinin kimliği, nüfus kayıtlarından henüz silinmemiştir. Bu sebeple yeni doğan kız çocuğuna isim konulması yerine henüz kaydı silinmeyen ve iki buçuk yaşında vefat eden kardeşin kimliğinin kullanılması aile tarafından uygun görülmüştür. Kumru, büyüdüğü vakit bunu sorgulamış ve buna bir türlü anlam verememiştir. Anne ve babanın, çocuğun sorgulamasını hoş görmeyip cevapları geçiştirmesiyle Kumru, ilk gençliğinde akıl aldığı Meryem ebeye durumu sormuş fakat ondan da açıklayıcı bir cevap alması mümkün olmamıştır (Yücel 2016, 14-15). Böylelikle doğar doğmaz iki buçuk yaşında olan Kumru, ablasının mı iki kez doğduğunu yoksa kendisinin mi hiç doğmamış bir çocuk olduğunu bir türlü anlamlandıramamıştır. Kumru, ailesi tarafından varlığı kabul edilmemiş birey olduğunu kabul etmekte zorlanmaktadır ve bu da bir anlam karmaşasına yol açmaktadır.

Yazar, eserine verdiği *Kumru ile Kumru* adlandırmasıyla isim sembolizmini de kurmaktadır. Kumru karakteri varlığını anlamlandırma çabasını kendisinden önce doğmuş kardeşini kabullenerek ortaya koymakta ve roman boyunca taşıdığı bu ismin anlam karmaşasını hayatına yansıtmaktadır. Ancak doğmuş olduğu çevre, karakterin sorgulamalarını baskı altına alarak değersizleştirmekte ve iki kız çocuğunun kaderini birbirine bağlamaktadır. Bu bağlamda tek bir kimlikle özdeşleştirilen kardeşler, varlık-yokluk ikileminde değersizleştirilmiş ve yok sayılmıştır (Göğercin, 8) Bir kuş adı olan Kumru, ait olduğu yeri arayan göçmen kuş imgesi ve narinliğiyle de karakterle bütünleşmektedir. Kuş, ömrü kısa bir varlık olarak ölümü çağrıştırırken “ölü abla”nın adının karaktere verilmesi de romanın sonuna gönderme yapmaktadır (Göğercin, 8). Yücel, karakterlerine verdiği diğer isimlerle de sembolizmini devam ettirmektedir. Kumru'nun kocası Haydar Yarma, eşinin naifliği karşısında kaba, anlayışsız ve iri yarı bir karakter olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ataerkil bir ailede yetişen Kumru, erkek kardeşlerinin imtiyaz sahibi olduğu bir yoksulluğu deneyimlemiştir. Bir çocuk olarak çevresini anlamlandırmaya ve anlamaya çalışan Kumru, “Kız kısmı da böyle şeyler düşünür mü, bir tahtan mı eksik ne senin?” (13) itirazlarıyla karşılaşmaktadır. Toplum, “kız kısmı” hitabıyla ötekileştirdiği, yetişen genç kızları haram/helal kıskacında baskılamaktadır. Kumru, okumayı istemesine rağmen bu duvarda kalacaktır. Nitekim Kumru'nun yetiştiği çevreye göre kızın okula gitmesi ya da okulda öğretilenleri öğrenmesi günah sayılmaktadır (15). Şiir ezberleme, ifade özgürlüğü, kendi hayatı hakkında karar verme yetisi yasaklanan Kumru için güzel oluşunun dile getirilmesine aldanıp, bu düşünceye kapılması da günahdır. Dinin toplumun çözümleyemediği ve anlamlandıramadığı noktalarda kullanılması, bireyler tarafından kutsal algılanıp sorgulamaya kapalı olması sebebiyledir. Kumru'nun sorgulamaları bu alana taşındığı anda tüm sorgulamalar yerini sorgusuz

kabule bırakmaktadır. Böylelikle Kumru, dogmatik inançlarının gölgesinde öz değerini alçaltmakta ve çevresine sıradan olduğu bilgisini yaymaktadır.

Ailesi tarafından istekleri ve varlığı görmezden gelinen Kumru, ancak abisinin evlendirilmesi söz konusu olduğunda hatırlanacaktır. Abisinin düğün masraflarının karşılanması Kumru'nun başlık parası ile mümkün olacaktır. Bu sebeple İstanbul'da kapıcılık yapan köylüsü Haydar Yarma ile Kumru'nun evliliği söz konusu olacaktır. Baba, kızıyla bu düşüncesini paylaştığında Kumru “Sen ne dersen, o olur” (12) ifadesiyle kararı aileye bırakacaktır. Kumru, evliliğinden itibaren İstanbul'da yaşamaya başlayacaktır. Burada, köye nazaran hayatını kolaylaştıran elektriği hatta evinde suyu akan çeşmesi bulunmaktadır. Bunun dışında Kumru'nun hayatı yalnızca bir mekân değişikliğinden ibaret kalacaktır. Kendisiyle konuşmayan, şakalaşmayan eşinin kötü yanlarından biri kokması ile horlaması olacaktır. Bunu da Haydar Yarma “Erkek adam kokar da horlar da. Sok bunu kafana! Alış artık!” (23) itirazıyla normalleştirecektir.

Kumru ile Haydar Yarma'nın evliliğinden Hakan ve Sultan adında iki çocukları olur. Sultan, duyduğu sesleri tekrar yoluyla kullanan fakat anlamı ve derinliği hakkında bilgi sahibi olmayan bir çocuktur. Çocuğun bu hastalığını kabullenmek Haydar Yarma için kolay olmaz. Bu sebeple işini aksatan ve kumar bağımlılığı kazanan Haydar, Kumru'nun çalışmasını talep eder. İlk olarak Haydar Yarma'nın aksattığı işleri yaparak çalışan Kumru, daha sonra ev temizliğine gitmeye başlar. Kumru'nun çalışma hayatına başlaması kendi iradesi ile gerçekleşmediği gibi emeğinin karşılığı olan parasına da kocası tarafından el konulur.

Kumru, doğumundan itibaren yaşadığı aile içerisinde “değer” görmemiş bir varlık olarak yaşamını sürdürürken başlık parası ile erkek kardeşinin evliliğini mümkün kılmış ve böylelikle soylarının devamını sağlayan alışveriş nesnesine dönüşmüştür. Ev işlerinde annesine yardımcı olarak yetiştirilen Kumru'nun ataerki için sağlayacağı son kazanç evlilik yoluyla getireceği başlık parası olarak ifade edilebilir. Bu bakımdan kız çocuğu olarak yaşamda etkin olmasını sağlayacak sosyal ve kültürel faaliyetler yasaklanmış ve evlilik sorgusuz kabule dönüşmüştür. Küçük bir köyde kız çocuğu olarak yetişip İstanbul'da bir kapıcının eşi vasfına ulaşan Kumru, ataerkinin kadın üzerine geliştirdiği dogmalar ve aileye duyulan sevginin bağıllığı kısıcında yaşadıklarını “kader” deyişiyle isimlendirmiştir.

Ücretli Ev Emeğinin Görünmezliği ve Kumru Yarma

Ücretli ev emeği, işçi ve orta sınıftan kadınların ortak paydada buluşmalarına olanak tanımaktadır. Bu sınıflandırma ilk olarak hiyerarşik yapıyı okuruna sunmaktadır. Orta sınıf kadının, toplum nezdindeki gücü ve işveren statüsü, beklentileri karşılanmadığında işçi sınıfı kadınları üzerinde tahakküm oluşturmaya sebebiyet vermektedir. Böylelikle ücretli ev emeğinin ırk, sınıf ve cinsiyet eşitsizliğini yeniden ürettiğini söylememiz mümkündür (Bora 2010, 74)

Kumru, köyden geldikten sonra kendisi gibi kapıcı eşleriyle bir sosyal alan oluşturmakta ve üst katlarda yaşayan insanlar bu çevreden uzak kalmaktadırlar. Sözlü bir kural gibi gerçekleşen bu yaşam alanlarının kendilerine has nitelikleri bulunmaktadır. Kapıcı eşleri bir sınıf ve sosyal ortam oluştururken apartmanların üst katlarında oturan orta sınıf kentli kadınlar başka bir sosyal ortamın gerekliliklerini yaşamaktadır. Bu ortamlar ilgileri, arzuları ve en önemlisi hayalleri ile birbirlerinden ayrılmaktadır. Farklılıklar, sınıfları sürekli olarak yeniden üretmekte ve sınırlarını çizmektedir. Bu durum, Bourdieu'nun “habitus” (alışkanlık, öznelleşmiş nesnellik) kavramı ile açıklanabilmektedir. Buna göre toplumsal algılar, belirli eylem ve grupların eşleşmesi yoluyla kurulurken özneye mantıksal bir çerçeve çizerek gerekçelerini anlamlandırmaktadır (Gür, 119). Böylelikle birey, çevresinin algılarını benimsemek yerine öznel bir düşünceye ulaştığı algısına kapılarak nesnel çoğunluğun bir parçasına dönüşmektedir. Buna göre, grupların beğenileri ve ortak noktaları sınıf kümesini oluşturmakta ve egemen grupların kapasiteleri, ayırım çizgilerini belirlemektedir (Bora 2010, 16). Kumru, bu durumu çalışmaya başladığı ilk anda yaşayacaktır. Haydar'ın işlerini aksatması ile apartmana çöp toplamaya

giden Kumru, apartman sakinlerinin “köylü parçası” (38) düşüncesi ile karşılaşacaktır. Apartman hanımları, Kumru’yu düşünce ikliminden uzak yalnızca işini yapmaya odaklı bir kadın olarak görmektedirler. 14 numarada oturan Okşan Hanım ise her defasında zili çalış tarzından dolayı Kumru’ya kızmayı kendinde bir hak olarak görmektedir. Kumru, bir çalışan olarak 14 numaraya hizmet etmek zorunda olduğu için karşılık vermemesi gerekmektedir. Kumru’nun kendisini açıklamaya çalışmasına sinirlenen Okşan Hanım, “küstah” söylemiyle Kumru’ya nereye ait olduğunu hatırlatır (38).

Kumru’nun Haydar’ın işlerinin yanı sıra temizlik için evlere gitmesi de eşinin zorlaması sebebiyle olacaktır. Temizlik işçisi olmak için herhangi bir eğitim sisteminin olmayışı ve işin hemen hemen ihtiyaç duyan herkes tarafından gerçekleştirilmesi de ücretli ev emeğini değersizleştirmektedir. Ücretli ev emeği, Kumru’da olduğu gibi genellikle mecburi maddi ihtiyaçların karşılanması sebebiyle olduğu için işçinin, işverene zarurî bir bağ ile bağlanmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda bu durum, sınırların işveren tarafından daha sert çizilmesine yol açmaktadır.

Ücretli ev emeği, özel alan olarak nitelendirdiğimiz evlerde gerçekleşmesi sebebiyle şeffaf bir sınırı işaret etmektedir. Buna göre bir ailenin özel yaşamını içeren mekân, işçi için maddi çıkar sağladığı bir kamusal alanı ifade etmektedir. Bu ikilemin sağladığı şeffaf alan, sınırların sürekli olarak yeniden üretilmesine ve davranış farklılıklarının oluşmasına sebebiyet vermektedir. İşveren kadınlar için, temizlik işçisi evin hanımı tarafından sağlanan düzende “şimdiyi sürüklemek”tedir (Bora 2010, 17-18). Bunun dışında aileyi birleştirici bir unsur olarak yemek yapmak, evin dekorasyonu, düzeni evin hanımına ait olmaktadır. Ev işçisi, sürekli olarak yinelenen ve yaratıcılık gerektirmeyen toz alma, süpürme, cam silme vb. işleri gerçekleştirir. Böylelikle evin hanımı, özel alanının mahremiyetini korur.

Kumru, temizlik için gittiği evlerde birbirine benzer muamelelerle karşılaşır. Ev hanımları, Kumru ile konuşmaktan ve sohbet etmekten imtina ederler. Konuşmalar genel olarak Kumru’nun temizlik konusunda bir hata yapmasıyla gerçekleşir. Ev hanımları, Kumru’ya hanımcılık yapmaktadırlar ancak Tuna Hanım, diğerlerinden farklı bir yaklaşımla Kumru’yu çalıştırır. Konuşkan, sevecen ve sıcakkanlı Tuna Hanım, Kumru ile sohbet etmektedir. Tuna Hanım’ın tavrını gördükten sonra Kumru, diğer ilişkilerini gözden geçirir ve üst sınıfa ait bir kadının yaşamına tanıklık eder. Bu tanıklık Kumru’nun hayranlığının Tuna Hanım olma arzusuna dönüşmesiyle farklı bir boyuta taşınır (Akpınar, 395).

Kumru, Behiye Hanıma temizliğe gittiği günlerden birinde her zaman olduğu gibi eski bir tabağa konulan “beyazpeynire, çilek reçeline, sarılığı bayatlığından kaynaklanıyormuş gibi bir izlenim uyandıran tereyağına, biri ucundan yenilmiş üç ekmek dilimine” (104) bakar ve bunları yemeden çöpe atar. Kumru ile Behiye Hanım arasında dolap temizliği sebebiyle geçen konuşmada evin hanımı, “İşini iyi yapmasan, hemen şimdi kovardım seni” (105) ifadesini kullanır. İşveren kadınların, ev işçiliğinde hiyerarşik bir ilişki geliştirdiğine ayrıca bu hiyerarşiyi kötü davranış, yok sayma ve tehditle güçlendirdiğine tanık olduğumuz Behiye-Kumru ilişkisinde Kumru, beklenmedik bir tavırla Behiye Hanım’ı şaşırtır. İşini bitirdikten sonra bir daha Behiye Hanım’a gelmeyeceğini çünkü onu sevmediğini dile getirir (105-106). Kumru, bu değişimdeki cesareti temizliğe gittiği Tuna Hanım ile geliştirdiği ilişkisinde bularak kendisini gerçekleştirme ve kendine değer verme konusunda değişim yaşamaktadır.

Kumru, Tuna Hanım’a temizliğe başladığında bu evin, gördüğü diğer evlerden farklı olduğunu anlamıştır. Tuna Hanım, evinde raf dolusu kitapları olan, Kumru ile bir misafir gibi ilgilenen, ona elleriyle kahve yapan, Kumru’nun çok güzel olduğunu her fırsatta dile getiren sıcakkanlı bir kadındır. Kumru, onun evini temizlerken hata yaptığı izlenimine kapılmadığı gibi yaptığı işten de bir ağırlık duymamaktadır (47-48).

Kumru ve Tuna Hanım’ın ilişkisi geliştikçe iki farklı sınıftan kadının ait olmadıkları dünyalara dair izlenimlerine tanık oluruz. Kumru, Tuna Hanım uzaklara baktığında memleketini düşlediği hissine kapılır ve onun adına üzülür. Tuna Hanım’ın memleketinin İstanbul olduğunu öğrendiğinde de bu düşüncesine şaşırır (47). Tuna Hanım, Kumru’nun güzelliği karşısında büyülenir ve bu güzelliğini ön plana çıkarmasına yardımcı olur. Kumru’yu yatak odasına ayna karşısına getiren Tuna Hanım, kendi

güzelliğini Kumru'ya seyrettirir (54-55). Aile yapısı içerisinde güzelliğin dillendirilmesi günah olmasına rağmen orta sınıf kadınları için güzellik açığa çıkartılması gereken bir özelliktir.

Kumru, öğretmen, öğrenci olmadığı halde Tuna Hanım'ın neden bu kadar kitap okuduğunu anlamlandıramaz. Tuna Hanım, “Olduğum yerden başka yerde olmak için” cevabıyla Kumru'nun merakını gidermeye çalışsa da Kumru'nun bunu anlamadığının farkındadır. Kentli ve köylü sınıf yaşamının birleşimi olan bu ilişkide her şeye rağmen tanık oldukları hayatlar birbirine uzaktır. Kumru için okumak ancak bir meslek sahibi olmak ya da geçimini sağlayacak bir evlilik gerçekleştirmek için gereklidir, Tuna Hanım ise okumayı bir yaşam biçimi, tecrübe aktarımı olarak içselleştirmiştir. “Bourdieu'ya göre bireylerin ya da grupların arzu ve pratikleri, onların ayrı ayrı habituslarını biçimlendiren koşullara uygun olma eğilimindedir. İnsanların toplumsal hayattaki durumlarına ilişkin olarak “akılcıca” ya da “uygunsuz” diye yargılamaları, habitus damgasını taşır. Habitus, kendisinin üretildiği koşullarla tutarlı eylem, tutum ve algıları yeniden üretme eğilimindedir” (Bora 2010, 27-28). Kendi habitusundan Tuna Hanım'ın yaşam alanını gözlemleyen Kumru, bu yaşamı yavaş yavaş içselleştirme çabasına girecektir. Bu çaba onu, kendi habitusundan uzaklaştırırken ait olmak istediği alana da taşıyamayacaktır.

Tuna Hanım, için Kumru keşfedilmek için bekleyen bir değer gibidir ve o, bu kadar güzel bir kadının aynı derecede cahil kalabilmesine şaşırılmaktadır (119). Bir gün Kumru'yu yatak odasına çağırarak kendisine artık büyük gelen iç çamaşırlarını ona hediye etmek ister. Evlenirken ailesinden çeyiz olarak istediği “paçaları ilikli on uzun donundan” (16) tamamen farklı olan bu çamaşırları gördüğünde Kumru, “Bunları mı giyeceğim” diyerek cevap verir. Tuna Hanım, her kadının bu şekilde giyindiğini ifade etmesinden sonra kendisini örnek verir. Kumru, “Sen giyersin çünkü hanımsın” karşılığını vererek çamaşırları istemez (120). İşini bitirdikten sonra teklifini tekrarlayan Tuna Hanım'a, Kumru, biraz düşüneceği cevabını verir.

Kumru'nun Tuna Hanım'a benzeme tutkusu buzdolabıyla başlayarak devam etmektedir. Tuna Hanım'ın hediye ettiği çamaşırları geri isteyen Kumru, sosyal muhitinden daha farklı davranmaya ve giyinmeye başlayacaktır. Ayrıca Haydar ile ilişkileri de bu anlamda değişecektir. Kumru, Haydar'a isteklerini daha rahat bir şekilde dile getirebilecektir. Kumru'nun tutkuları, tutku nesnesine ulaştığında değerini kaybetmekte ve bir başka nesneye yönelmektedir. Bu nesneler genellikle Tuna Hanım'ın kullandığı nesneler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Haydar, eşinin değişimini fark ettikçe ailesine daha iyi bir yaşam sunmak için memleketlisi İsmail Bey'den başka bir iş ister. Bunun karşılığında İsmail Bey'in özel korumalığını üstlenir. İş değişimi ile Kumru'nun yaşamı tamamen değişmiş, çalışmasına gerek kalmamış ve çalıştığı evlerde gördüğü bütün nesnelere ulaşmıştır. Kapıcılık yaptıkları apartmanın 14 numaralı -Okşan Hanım'ın yaşadığı- daireye yerleşen aile, her akşam sohbet edip toplandıkları kapıcı ve eşlerinin bulunduğu ortamdan dışlanmışlardır. Kumru, kapıcı eşleri ve alt sınıf komşularla kurduğu sosyal çevresi için, akşamları toplanarak sohbet ettikleri biri olmaktan çıkmış ve 14 numaralı dairenin hanımı olmuştur.

Kumru, değişen hayatından sonra Tuna Hanıma gitmeye çekinmiştir. Yaşadığı değişimi nasıl anlatacağını bilememektedir ve zaman geçtikçe her şeyi olan ama hiçbir eşyasını kullanamadığı evinden sıkılır. Tuna Hanım'a giderek olanları anlatınca, iki kadın Kumru'nun evinde aletleri çalıştırır. Böylece Kumru, çamaşır, bulaşık makinesinin nasıl kullanılacağını öğrenir. Ardından oğlu Hakan'dan okuma yazmayı da öğrenen Kumru, Tuna Hanım'ın arabasının aynısından alarak eski işvereni ziyaretine gider.

Tuna Hanım, arabayı gördüğünde Kumru'nun ona gösteriş yapmaya çalıştığını düşünerek sıkılır. Araba, Kumru karşısında her zaman üst kimlikle varlığını koruyan ve bu sebeple sürekli onu destekleyen Tuna Hanım'ı ve gündelikçisi Kumru'yu eşitlemektedir. Arabayı rahat bir sürüşle kullandığını gören Tuna Hanım için Kumru, artık “açgözlü” birine dönüşmüştür (258). Kumru'nun sonraki gelişlerinde soğuk

bir tavırla onu karşılayan Tuna Hanım, “Para her şeyi değiştiriyor, insanları bozuyor” (261) diyerek Kumru’ya karşı tavrını açıkça ortaya koyar.

Kumru, Tuna Hanım tarafından, temizlik işçisi olarak onun koruduğu bir bireyken sınıfsal sınırları yok etmeye başladığında samimiyetten uzaklaşan, görgüsüz bir kadın olarak ifade edilmektedir. Her fırsatta arkadaş olduklarını dile getiren Tuna Hanım için Kumru, kendi muhitinde iken değer kazanmaktadır. Kumru’nun güzelliği dahi o muhitte hoş olmayacak türden olduğu için özeldir. Bu bakımdan Tuna Hanımdan daha zengin olan Kumru’da üzülecek ve hoş karşılanacak insanî değerler kalmamıştır.

Roman boyunca yaşanan sınıfsal çatışmalar yalnızca üst kimlikle karşılaşan Kumru-Tuna Hanım cephesinde gerçekleşmemektedir. Aynı zamanda kapıcı eşleri ile arasına sınır çizen ve onlardan farklı olduğunu düşünen Kumru-kapıcı eşleri arasında da benzer çatışmalar oluşmuştur (Tunçer, 122). Roman kahramanı, hayranlık duyduğu üst kimlikle bütünleşemediği gibi kabul gördüğü alt kimlik tarafından da dışlanmıştır. Böylelikle okur, roman boyunca yaşadığı ikilemi anlamlandırmak zorunda bırakılmış karakterin varoluşsal çabalarının dünyanın gerçekliğiyle örülen duvarlarına çarpa çarpa yok oluşuna tanık olmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma bağlamında farklı kadınlık durumlarına ve aralarındaki hiyerarşik yapılanmaya dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Kadınlık kurguları, ırk, sınıf ve mekân kapsamında yeniden üretilmekte ve iktidar alanları oluşmaktadır. Bu alanlar bireyin seçimlerini farkında olmadan yönlendirirken yargıların oluşmasına da sebebiyet vermektedir. Buna göre cümle aralarında kullandığımız sıfatlar, seçimlerimiz yaşanan sosyal çevrenin yani egemen olan gücün beğenilerinin çevresinde dolaşmaktadır.

Sevgi temelli gerçekleştirilmesi, herhangi bir vafsa sahip olmaksızın herkes tarafından yapılabilmesi ev işi emeğinin görünmez hudutlarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu da görünmez işçiliği karşımıza çıkarmaktadır. Sigortasız çalışmaları ile de en düşük statüde gösterilebilecek ev içi işi, egemen sınıf karşısında ancak bir alt kimlikle var olabilmektedir.

Kumru ile Kumru adlı romanda, orta sınıf ve alt sınıftan kadınların sosyal ve kültürel çatışmaları işlenmektedir. Kumru adlı karakterin, toplumsal normların belirlediği sınırları anlayamaması ve yaşam standartlarını iyileştirmek adına verdiği mücadelesi roman boyunca okurun ilgisini çekmektedir. Kumru, kapıcıların eşleri arasında Haydar Yarma gibi kuvvetli bir erkeğin eşi olması vasfıyla saygı görürken temizliğe gittiği evlerde iş yükünü sırtlanan bir kadın olarak alçaltılmaktadır. Böylelikle ev işçiliğinin değersizleştirilmesi, angarya olarak nitelendirilen iş yükünün işçiler tarafından üstlenilmesi ya da mecbur bırakılması sebebiyle olduğunu ifade etmek mümkündür.

Evlilik yoluyla köyünden göç ederek İstanbul’a yerleşen Kumru, maddi yetersizlikler sebebiyle iş hayatına atılmıştır. Haydar Yarma’nın işlerini aksatmasıyla önce kapıcılık daha sonra ev işçiliği yapan Kumru, eğitim yoluyla meslek edinmemiş ve iş bulabilmiştir. Ev işçiliğinin standartları ve bir ölçütünün olmaması yapılan işi değersizleştirmiştir. Ev işi standartları, ev hanımının temizlik algısı ile ölçülebilir olduğundan şeffaf sınırlarla örülmektedir. Ev işinin “bilir kişi”si bireylerin temizlik standartlarının karşılığında netleşmektedir ve her standart kendi “biricikliği”ni onaylamıştır. Kumru, her evin düzenine uyum göstermeye çalışan bir işçi olarak iş saygınlığını kaybetmiştir. Kumru’nun temizliğe gittiği evlerde değişmeyen standartları karnını doyurması için verilen çöp olmuş gıdalar olarak nitelendirilebilir.

Kumru ve Tuna Hanımın ilişkisine bakıldığında yukarıda bahsedilen standartların ortadan kaldırıldığı hissedilmektedir. Tuna Hanım, okumuş bir birey olarak Kumru’ya diğerlerinden farklı yaklaşmaktadır. Tuna Hanım, tanık olmadığı bir dünyanın gizemi ile Kumru’yu severken Kumru, sahip olmadığı bir aidiyetlik duygusu ile Tuna Hanım’a hayran kalır. Sınırlı tanıklıklarla ilişkileri güçlenen Kumru ve Tuna Hanım, kendilerine ait dünyalarında “biricik” olarak birbirlerini algılamaktadırlar. Orta sınıf ve alt sınıftan kadınların ortak zeminde buluşma ihtimalleri Kumru ile Tuna Hanım ilişkisini zedeler. Nitekim

belirlenen standartlar ortadan kalktığında –romanda bu Kumru’nun araba sürmesi ile gerçekleşir- büyü bozulur ve Kumru’nun gizemli dünyası Tuna Hanım için özentilik sevdasına dönüşür.

KAYNAKLAR

- Akpınar, S. (2021). Bir tüketim toplumu eleştirisi olarak Tahsin Yücel’in *Kumru ile Kumru* romanı. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 44, 393–403
- Bora, A. (2010). *Kadınların sınıfı: Ücretli ev emeği ve kadın öznelliğinin inşası*. İletişim Yayınları.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal cinsiyet rolleri açısından Türkiye’de aile ve kadın emeği. *Toplum ve Bilim*, 86, 139–170.
- Doğanay, F. (2006). *Tahsin Yücel’in romanlarının tema ve yapı bakımından incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Fırat Üniversitesi.
- Erdoğan, N. (2008). *Toplumsal cinsiyet bağlamında kadının görünmeyen emeği: Mersin örneği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi.
- Göğercin, A. (2007). Kumru Yarma “Bovarizm”in son kurbanı mı? *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, 17, 1–24.
- Günindi Ersöz, A. (2010). Türk atasözleri ve deyimlerinde kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri. *Gazi Türkiyat*, 6, 167–181.
- Gür, M. (2018). *Türk romanında erkeklik ve milliyetçilik (1908–1923)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Karakaya, H. (2018). Görünmez emek ve ev kadınları. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 73–94.
- Tunçer, Z. (2021). *Tahsin Yücel’in romanlarında değerler çatışması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi.
- Yazgan, P., Yüceşahin, M. M., & Demir, S. A. (2017). Türkiye’de ev işçisi kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli söylemin eleştirel bir analizi: *kadinklarkulubu.com* örneği. *İktisat ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar*, 1(1), 175–207.
- Yücel, T. (2016). *Kumru ile Kumru*. Can Yayınları.